

Forfatter: Brorson, Hans Adolph

Titel: De vexillo Ecclesiæ

Citation: Brorson, Hans Adolph: "De vexillo Ecclesiæ", i Brorson, Hans Adolph: *Svane-Sang ; Lissabon ; Mindre digte ; Prosaskrifter ; Tillæg : Paul Diderichsen: Filologisk redegørelse. Arthur Arnholtz: Brorsons vers- og sangkunst. - 1956, 1951-56, s. 325.* Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-brorson03grval-shoot-workid104679.pdf> (tilgået 20. juni 2021)

Anvendt udgave: *Svane-Sang ; Lissabon ; Mindre digte ; Prosaskrifter ; Tillæg : Paul Diderichsen: Filologisk redegørelse. Arthur Arnholtz: Brorsons vers- og sangkunst. - 1956*

DE VEXILLO ECCLESIAE

1760

326

327

Indledning

Brorsons nedenfor gengivne disputats har ikke tidligere været optrykt. Originaltrykket findes i Kgl. Bibl. Bogen er behandlet i L. J. Koch, *Brorson-Studier*, 1936, s. 47-56.

Den 16. oktober 1760 var hundredårsjubilæet for enevoldsmagtens indførelse, og universitetet udnævnte i den anledning æresdoktorer, deriblandt de to brødre Broder og Hans Adolph Brorson. I Copiebog for det theologiske Facultet 1752-77 (Rigsarkivet), s. 386, findes det kongebrev, hvori Frederik V meddeler tilladelsen dertil (Fredensborg, 12.9.1760*). Det lyder:

»Som Os... er bleven foredraget, at til Doctor Gradens Antagelse ved forestaaende Jubilæi Holdelse udi nestkommende Octobris have anmeldet sig til samme Tiid at ville indfinde sig Professor og Lector Theologiæ ved Gymnasio udi vor Kiøbstæd Odense Nicolai Nannestad: Og til samme Grad absentes at tage, at have erklæret sig Os Elskelige

Biskop Hr. Broder Brodersen udi Aalborg

Hr. Hans Adolph Brodersen i Riibe

Hr. Johann Ernst Gunnerus i Trundhiem

Hr. Jens Christian Spidberg i Christiansand

sampt Hr. Hilarius Hagerup Provst og Sogne-Præst i vor Kiøbstæd Arendal saa og Hr. Otto Holmboe Slots-Præst ved Aggershuus og Sogne-Præst til Aggerhuus Præste-Gield, om Vi dertil fornte Absentibus Vorres allern. Tilladelse ville meddeele. Thi give Vi Eder herpaa tilkiende, at Vi allern. ville have bevilget, at Doctor Graden, saavel fornte Absentibus, imod at De pro honore indsende hver sin Disputatz, som forbemte Professor Nannestad maa vorde confereret.«

* 328

Brorson skulle altså indsende en disputats, men var fritaget for at komme over og forsvare den. I virkeligheden var sagen selvfølgelig afgjort, inden den kgl. tilladelse kom; de pågældende havde jo »erklæret sig«, og disputatserne har sikkert været indsendt, vel også trykt for at kunne udsendes rettidigt; vi ser i hvert fald, at datoen for universitetsfesten (der blev 18. oktober) står in blanco på titelbladet til Brorsons disputats, der altså har været trykt så tidligt, at dagen da endnu ikke var fastsat.

Han har givet sin afhandling navnet *De Vexillo Ecclesiae* (»Om kirkens banner«). Den er en slags udlægning af 2. Mos. 17, 15, hvor det fortælles, at Moses efter den store sejr over amalekitterne byggede et alter og kaldte dets navn: *Jehova vexillum meum* (»Jehova er mit banner«).

Disse ord er det, som - efter en lykønskning til Frederik V og en fortale - behandles i bogens 3 kapitler. *Kap. 1: Hvem er banneret?* Her tales der om navnet Jehova. Både ægypterne og amalekitterne angreb med mund og sværd bekendelsen af Jehova; men dette navn skal her forstås om Guds søn, så hvad angrebet gjaldt, var i virkeligheden Messias' guddommelighed, og amalekitterne tilsigtede at umuliggøre Messiasforjættelsens opfyldelse ved at udrydde Israels folk. For øvrigt trivedes der også foragt for Messias' ære inden for selve Israel. Dette overfører Brorson på sin egen tid, hvor han ser fornægtelsen af Kristi guddom brede sig, især blandt de dannede. Han hævder skriftens lære om frelserens guddom og viser det rette forhold mellem dannelse og guds frygt. *Kap. 2: Hvad er banneret?* Her forklares, hvad der ligger i udtrykket banner eller fane som betegnelse for Jehova (Kristus). Dels siger dette udtryk, at kirken er i krigstilstand på jorden; dels lover det alle nedbøjede tilflugt; dels endelig er det symbol på kirkens vækst, idet fanen lover alle overvundne nåde, og dette giver Brorson anledning til at afvise den calvinske lære om forudbestemmelsen. *Kap. 3: Hvis er banneret?* Her spørges der om, hvem der kan være tryk under dette

banner. Det kan Guds folk eller kirken, ecclesia, hvilket ord betyder udkaldelse, altså betegner dem, der er kaldt ud af de uigenfødtes store skare og nu bruger ord og

329

✕ sakramenter ret. Det, der her danner skel, er troens hemmelighed, som ligger i det ene ord »mit«: »mit banner« dvs. i den personlige tilegnelse af frelsen i Kristus. Og kendetegnet er indbyrdes kærlighed og enighed under eet banner. Til sidst sluttes der med opfordring til aldrig at svigte korsets banner, men holde ud ved ham, som gør stærk.

✕ - - -

✕ Når man har læst bogen, er man først og fremmest klar over, at Brorson var en stiv latiner. Sproget er yderst glaserigt; der er ordspil og elegante vendinger, og de lange, udviklede sætningsforbindelser giver det hele den tungskridende værdighed, der er så væsentlig for latinens ejendommelige skønhed. Man forstår, at det - som tidligere omtalt (s. 259) - er fra dette sidste, Brorsons danske prosa har fået sit særpræg. Men hvad der på latin er en dyd, er jo unægtelig på dansk det modsatte.

✕ Hvor megen belæsthed der ligger bag afhandlingen, er ikke godt at sige. Den aleksandrinske oversættelse af det gamle Testamente til græsk (LXX) bliver benyttet ligesom også den jødiske historiker Josefus og den gamle græske digter Hesiod. Citater findes fra oldkirkelige forfattere som Prudentius, Augustin og Sulpicius Severus, fra Bernhard af Clairvaux's udlægning af Højsangen og fra den ortodokse lutheraner Johan Gerhard.

✕ Hvad angår det teologiske indhold, så føler en nutidslæser det på visse punkter som en røst fra en såre fjern fortid. Det er særlig den uhistoriske opfattelse af det gamle Testamente, som man her hefter sig ved. Brorson læser treenighedslæren ind i 2. Mosebog. Han lader Moses leve og ånde i troen på Messias' guddommelighed, »denne ypperste artikel i den messianske religion«. Moses har måttet lide under Faraos og hans mænds forhånelse af den Kristus, som skulle komme, og det har været spørgsmålet om Kristi guddom, der var stridspunktet mellem Moses på den ene side, ægypterne og amalekitterne på den anden. Ved at bygge altret efter sejren over amalekitterne har Moses villet aflægge vidnesbyrd om den forsoning, som Kristus skulle fuldbyrde, og ved under kampen at bede med udbredte hænder har han forud vist den korsfæstedes billede. Man får

330

✕ nærmest det indtryk, at troen på den usynligt virkende Kristus i grunden tænkes at have haft en lignende betydning på Moses' tid som i aposteltiden, og hertil svarer også, at »kirken« eksisterer under den gamle pagt lige så vel som under den nye.

✕ I virkeligheden er alt dette udslag af ortodoksiens synsmåde, altså ikke noget for Brorson særegent. På os virker det overraskende at møde denne tankegang så sent som 1760; men dengang har det næppe undret nogen.

✕ Det er også betegnende, at nytestamentlige skrifter, f. eks. Hebræerbrevet - der naturligvis anses for paulinsk, - bliver anvendt som kilder til Moses' historie ganske sideordnet med Mosebøgerne. Her ligger den ortodokse inspirationslære nok bagved. For øvrigt benyttes også Josefus på en ukritisk måde.

✕ Spørger man, om Brorson har noget særligt på hjerte med sin afhandling, er svaret ikke vanskeligt. Det er uden tvivl hans ønske at aflægge et vidnesbyrd mod den fremrykkende »oplysning« med »fritænkeriet«. Også anden steds ser vi, hvor stærkt denne sag i årene omkring 1760 har været fremme i hans tanker. Lissabondigtet giver tydeligt udtryk derfor (linie 213-220; 233-244), og i Svane-Sang, nr. 304; 343 mærker man det samme. I visitatsberetningerne kommer sorgen over tidsånden gang på gang til orde. Det hedder 28.12.1759: »Hvad ellers Facies Ecclesiae*) her i Stiften angaaer, da er Klinten blandt Hveden vel altfor kiendelig, og da Superstitionen alt mere og mere svinder, saa yttre sig i dens Sted meer end tilforn Foragt mod Guds Ord og Lære Embedet; Thi jo mere Naturalismus lader sig merke i den Lærde Verden, og hos Folk af Anseelse, jo mere synes gemeen Mand her og der ogsaa at faae en Smag deraf.« Tre år efter (28.12.1762) skriver han, ganske vist lidt lysere, men dog bekymret nok: »Den atheistiske ja antichristiske Sæd, som i disse sidste Tider meere end nogensinde tilforn yttre sig, har dog endnu ikke ret kundet bryde igiennem«. Og et halvt år før sin død (28.12.1763) klager han: »Det er ikke et got Omen, at Religionen forsmaaes, som dog er Grund til alle Stænders Lyksalighed, og at det saliggjørende Guds Ord jo længere jo meere foragtes«.

* 331

✕ Her i disputatsen tales der om »den mængde af ateister og naturalister, der forkaster enten Guds tilværelse eller hans forsyn« (s. 340; 362), og om »kætteriets og naturalismens ukrudt« (s. 344; 367). Den afskygning af fornægtelsen, som han særlig må have stået overfor, er dog ikke ateismen, men derimod »kætteriets«. Det drejer sig om folk, der vel »tror, at skriften er Guds ord«, men dog nægter Kristi guddom (s. 342; 365), og hele det første kapitel er i virkeligheden anlagt på at bekæmpe denne anskuelse. Brorsons

afhandling står her som et led i den apologetik, som var en hovedstrømning i dansk åndsliv på den tid.

☒ Han ved jo, at fornægtelsens ordførere beråber sig på dannelse og rig begavelse; men heri er der ikke nogen garanti for at eje sandheden. Man ser jo, at netop de folkeslag, der har stået højest i dannelse - som grækere og ægyptere, - har været sunket dybest i grov afgudsdyrkelse, og den menneskelige fornuft er så blind i åndelige ting, at den nødvendigvis må fare vild, hvis den går på egen hånd og forkaster eller fordrejer den hellige skrifs vidnesbyrd. Skriften vidner på det klareste om Kristi guddom, og herpå fremfører Brorson en række eksempler. Hvad dannelsesværdierne, kunst og videnskab, angår, så tjener de efter bibelsk tankegang til skaberens ære og menneskers gavn, men kun, hvis guds frygten er til stede som »visdoms begyndelse og al erkendelses sjæl«.

☒ Ogå kap. 2 bringer en anskuelse på bane, som Brorson bekæmper, nemlig calvinismens forudbestemmelseslære (partikularismen). Man spørger sig selv, om der også heri skulle været noget, som har ligget ham personligt på sinde, om han f. eks. under sine anfægtelser kan have været ængstet af tanken om forudbestemmelse til fortabelse. Men der er ikke i hans ord noget, som tyder i den retning, og da man heller ikke i salmerne eller i herrnhuteren Grasmanns brev om hans anfægtelse 1746*) finder noget af den art, må man sikkert antage, at det blot er en gammel teologisk travet, som det sømmede sig for en lutheraner at røre, når den latinske pen var kommen i gang.

* 332

☒ Brorsons afhandling er ikke noget betydeligt; men den vidner om, at han har været årvågen over for det, der rørte sig i tiden, og det tredje kapitel, der taler om den sande kirke, om troens tilegnelse af Kristus, om kærligheden og den uovervindelige bestandighed, ejer en varme, efterhånden en begejstring, der ikke kan andet end gøre indtryk. Her ser vi nok noget af det, der kunne lade hans prædikener føles gribende.

☒ - - -

☒ Originalens mangelfulde akcentuation af de græske ord er bibeholdt i nærværende udgave.

☒ Efter den latinske tekst følger en oversættelse af afhandlingen.

333

☒

334

☒

335

☒ AUGUSTISSIMO MONARCHÆ,

☒ PATRI PATRIÆ

☒ GLORIOSISSIMO, GRATIOSISSIMO,